

Streszczenie

Duchowość pustelnicza jako źródło formacji laikatu w świetle tradycji Kościoła.

Słowa klucze: eremityzm, pustelnicтво, formacja laikatu, duchowość, życie pustelnicze, (milczenie, samotność, modlitwa, pokuta, poświęcenie życia Bogu).

Problematyka dysertacji koncentruje się wokół współczesnych wyzwań wynikających z powołania do świętości katolików zaangażowanych w życie Kościoła i świata. Sobór Watykański II wytyczył konkretne ramy i sposoby podążania drogą do świętości. Charakterystyczne w nauczaniu soborowym są: odnowa biblijna, odnowa liturgiczna i otwarcie na wymiar duszpasterski. Te trzy elementy zostały szczegółowo omówione pod kątem tego, co nowego wprowadzają w rzeczywistość osób świeckich, z ukierunkowaniem na życie pustelnicze.

W świetle nauczania Kościoła i w niniejszych badaniach zostały przyjęte jako fundamentalne elementy wynikające z definicji pustelnika: surowe odsunięcie się od świata, milczenie, samotność, gorliwa modlitwa, pokuta, poświęcenie swojego życia na chwałę Boga i zbawienie świata.

Celem dysertacji jest wypracowanie ogólnych zasad formacji chrześcijańskiej katolików świeckich opartych na duchowości pustelniczej jako jednej z dróg dążenia do świętości. Podjęte zostały badania nad odnalezieniem w duchowości życia pustelniczego fundamentalnych elementów, które można wykorzystać do zbudowania przedmiotowego modelu formacyjnego.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym: charakterystyka życia pustelniczego, zostały podjęte starania o przedstawienie zjawiska potrzeby stałego pogłębiania duchowości osób świeckich jako „znaku czasu” i poprawne rozpoznanie czasu *kairos* w życiu człowieka.

Przeprowadzono refleksję nad doskonałością i świętością czerpiącą z życia monastycznego. Postęp pustelnika w chrześcijańskiej doskonałości dokonuje się na drodze uwielbiania Boga w samotnym życiu, pielęgnowaniu modlitwy i praktykowaniu pokuty za cały Kościół. Uświęcenie sprawia Bóg Ojciec przez Jezusa Chrystusa mocą Ducha Świętego. Święta wymiana, która zachodzi między Bogiem a pokutującymi ludźmi ukryta jest pod osłoną symboli.

Przedstawiono warunki zewnętrzne i wewnętrzne określające eremitę. Życie pustelnicze jest formą życia, w której wierni mogą, bądź nie, należeć do jakiegoś instytutu życia konsekrowanego; natomiast pustelnik jest wiernym, który nie należy do żadnego instytutu i prowadzi życie pustelnicze z określoną stabilnością. W związku z tym należy odróżnić osobę pustelnika od osób prowadzących życie pustelnicze.

Wykazano aktualność ideału monastycznego wobec wciąż odradzającego się w świecie pragnienia autentycznego życia osobistego w relacji do Boga. Omówiono formy życia pustelniczego w przestrzeni historycznej. Zaprezentowano wybranych przedstawicieli klasycznych pustelników ze współczesnej perspektywy: św. Antoniego Pustelnika, św. Pawła z Teb, św. Benedykta z Nursji, św. Andrzeja Świerada i jego ucznia Benedykta, oraz św. Charbela Makhoul OLM.

W rozdziale drugim pod tytułem: podstawy duchowości eremickiej, wysiłek badawczy skupiono na podstawach duchowości eremitów. Podjęto refleksję nad tym, co wnosi zderzenie się współczesności z historią sięgającą początków chrześcijaństwa. Odnajdywane cechy charakterystyczne dla duchowości pustelniczej rozpatrywane były w aspekcie biblijnym, teologicznym i ascetycznym.

Jako pierwsze poddano badaniom motywy biblijne. Tematyczne elementy zawarte w Nowym Testamencie opracowano w oparciu min. o perykopy dotyczące pobytu i kuszeniu Pana Jezusa na pustyni.

Uwzględniono rysy biblijne starotestamentalne dotyczące fundamentalnych elementów życia pustelniczego i zakorzeniano w historii aż po wędrówkę Izraelitów przez pustynię. Omówiono cechy charakterystyczne dla proroków Starego Testamentu: Eliasza i Św. Jana Chrzciciela. Konstytutywne zasady składające się na model pustelnika zostały potwierdzone przykładami z życia starotestamentalnych pustelników i rozpatrywane w odniesieniu do współczesnych potrzeb życia pustelniczego.

Przy rozpatrywaniu teologicznej perspektywy duchowości wyszczególniono jej aspekty trynitarne, chrystologiczne, pneumatologiczne i eklezjologiczne. Omówiono środki wspomagające duchowość: skrucę serca, pokorę i posłuszeństwo na przykładzie Chrystusa.

W rozdziale trzecim omówiono główne źródła wewnętrznego życia pustelnika. Przedstawiono zasadnicze źródła duchowe z których pustelnicy czerpią siły do samotnego przebywania na pustyni. Jako pierwsze źródło uwzględniono modlitwę i omówiono ją jako sposób modlitwy w ciszy, wsłuchiwanie się w głos przemawiającego Boga i kontemplację.

Następnie wyakcentowano Słowo Boże jako codzienny pokarm duszy człowieka. Zwrócono uwagę na pożyteczność biblijnej lektury metodą „lectio divina”, podkreślono konieczność odczytywania Pisma Świętego w kontekście tradycji i interpretacji katolickiej oraz przeżywania Słowa Bożego w Liturgii.

Sakrament pokuty opisano jako czas pojednania i odbudowywania wspólnoty z Bogiem. Przypomniano prawidłowe rozumienie zadośćuczynienia, jednego z warunków dobrej spowiedzi. Wskazano na potrzebę codziennego rachunku sumienia, będącego przejawem troski eremity o chwałę Bożą. Podkreślono rolę i znaczenie kierownika duchowego, jako osoby towarzyszącej na drodze wzrastania w życiu duchowym, by zminimalizować nieprawidłowości i błędy.

Uwypuklono znaczenie Liturgii Godzin w wyznaczaniu ram i uświęcaniu codziennego dnia eremity. Zaprezentowano poszczególne godziny dnia: jutrznię, nieszpory, godzinę czytań, liturgiczną modlitwę w ciągu dnia i kompletę.

Jako główne źródło i szczyt życia duchowego eremity ukazano Eucharystię, uczestnictwo w celebracji i Komunię św. Nakreślono temat kultu Eucharystii poza Mszą świętą uwzględniając Adorację Najświętszego Sakramentu i Jego nawiedzanie w dowolnym czasie.

W rozdziale czwartym wyodrębniono wspólne elementy duchowości pustelników. Prace badawcze skupiły się na problematyce dotyczącej: osobowych relacji z Jezusem Chrystusem, przeżywania spotkania ze złem i prowadzenie wytrwałej walki wewnętrznej, czynienia wszystkiego na chwałę Ukrzyżowanego, bycie milczącym świadkiem Chrystusa, a także przeżywanie tajemnicy Kościoła. Wyszukane treści zostały odniesione do przeszłości i skonfrontowane z drogą minionych pokoleń.

W ostatnim rozdziale piątym nakreślono wybrane formy pustelniczej pobożności. Zaproponowano różne sposoby duchowej pomocy Kościoła człowiekowi zagubionemu w świecie, do rozważenia i możliwości, tak by odnalazł swoje miejsce w rodzinie, w pracy, w społeczeństwie. Przedstawiono wybrane formy pustelniczej pobożności, jako pomoc w pokonywaniu egzystencjalnych problemów. Życie według zasad pustelniczych może stawać się pozytywnym sposobem zagospodarowania samotności. Pielęgnowanie pustelni w ludzkim sercu ułatwia życie kontemplacją w środku miasta i umożliwia uzyskiwać wewnętrzną wolność od rzeczy materialnych.

Wyeksponowano praktykę życia według rad ewangelicznych, zaznaczając, że są one zalecane jako miłosne wezwanie Boga, ale nie są nakazane dla wszystkich. Codziennosc pustelnicza jest życiem ucznia Chrystusa podążającego drogą radykalnego ogołocenia. Pobyt na pustelni,

nawet krótki, czasowy, bez postępowania według zasad Ewangelii staje się pobytem tylko rekreacyjnym.

Wykazano, że eremicka pokuta jest skuteczną pomocą w pokonywaniu trosk doczesnych i stanowi duchowe umocnienie w przeżywaniu choroby, cierpienia w łączności z Chrystusem.

W zakończeniu dysertacji został przedstawiony projekt wieloaspektowego modelu formacyjnego laikatu uwzględniający jako podstawę główne elementy życia pustelniczego.

Wnioski uzyskane z badań w niniejszej pracy stanowią szkielet tego modelu z postawieniem akcentu na duchowość pustelniczą. W poszczególnych punktach dysertacji wydobyto potrzebne materiały i na ich podstawie można zaproponować współcześnie osobom świeckim różne możliwości formacji z wykorzystaniem elementów fundamentalnych duchowości pustelniczej.

Rekolekcje uwzględniające formy życia pustelniczego mogą być błogosławionym czasem wzrostu duchowego, niekoniecznie łatwym, ale owocnym z perspektywy zbawczej. Chrześcijanin staje dziś wobec konfrontacji między wiarą a światem. W nim najczęściej toczy się walka z pokusami i podstępными atakami złego. Propozycja pustelnicznych form pobożności może zainspirować do działania, pomóc wyrwać się z marazmu życia, pobudzić do szukania bliskości Boga i przeżywania bezpośredniej osobowej relacji z Jezusem Chrystusem.

Helena Kuczyńska